

DTN ตามติดเศรษฐกิจโลก

14 กันยายน 2565

อาจเกิดวิกฤต อาหารโลกในปี 2566

เหตุจากรัสเซียบุกยูเครน

● การรุกรานของรัสเซียต่อยูเครนที่เกิดขึ้นในช่วงต้นปี 2565 ได้ส่งผลกระทบต่อ การเก็บเกี่ยวธัญพืชของยูเครนและส่งผลกระทบต่อ การส่งออกเมล็ดธัญพืชจากยูเครนไปทั่วโลก¹ ทำให้ราคาเมล็ดธัญพืชในตลาดโลกปรับเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าในเดือนกรกฎาคม 2565 รัสเซียและยูเครนได้จัดทำข้อตกลงระหว่างกันที่จะอนุญาตให้มีการขนส่งธัญพืชจากยูเครนไปต่างประเทศได้ เพราะก่อนหน้านี้นับตั้งแต่รัสเซียบุกยูเครน ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2565 ธัญพืชจากยูเครนไม่สามารถส่งออก ไปตลาดโลกได้ แต่ข้อตกลงดังกล่าว ก็ยังคงมีความเปราะบางซ่อนอยู่ ที่ทั้ง 2 ชาติอาจจะเมิดข้อตกลงได้ แต่ถึงแม้จะปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน สำนักพยากรณ์ทางเศรษฐกิจ เช่น EIU IHS Markit ก็คาดว่า การส่งออกธัญพืชของยูเครนไปตลาดโลกในปี 2565 จะมีสัดส่วนไม่ถึง 20% ของการส่งออกของยูเครนในช่วงปกติ (ก่อนเกิดสงคราม) เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานของยูเครนที่เกี่ยวกับการขนส่ง เช่น ท่าเรือ เรือ คลังสินค้า รถบรรทุก หรือแม้แต่วระบบบริหารจัดการที่ท่าเรือ ได้รับความเสียหายจากสงคราม นอกจากนี้ ผู้ให้บริการขนส่งสินค้านี้ระหว่างประเทศก็กลัวเรื่องความเสี่ยงจากสงครามเลยไม่เต็มใจที่จะขนส่งสินค้าจากท่าเรือของยูเครนไปประเทศต่าง ๆ

● จากประมาณการของ EIU พบว่าการเก็บเกี่ยวเมล็ดพืช รวมถึงพืชน้ำมันเมล็ดดอกทานตะวันของยูเครนในรอบปี 2564/2565 สินค้าส่วนใหญ่ยังคงถูกเก็บไว้ในไซโล หรือคลังสินค้าที่ท่าเรือ ทำให้พื้นที่การจัดเก็บสำหรับเมล็ดธัญพืชในฤดูกาลใหม่มีน้อย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความตั้งใจของเกษตรกรในการเพาะปลูกในอนาคต

● สินค้าเมล็ดธัญพืชในรอบการผลิต ปี 2564/2565 ที่ถูกเก็บไว้ในไซโลหรือท่าเรือ จะมีความเสี่ยงจากการเน่าเปื่อยเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การหยุดการขนส่งสินค้าในทะเลดำ ยังส่งผลกระทบต่อ การส่งออกเมล็ดธัญพืชของรัสเซียไปต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไปตะวันออกกลางและแอฟริกา และสงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครนได้สร้างผลกระทบโดยรวมต่อการค้าโลก โดยได้ผลักดันราคาอาหารในตลาดโลกให้สูงขึ้น และเพิ่มความเสี่ยงในเรื่องความมั่นคงด้านอาหารในหลายประเทศและส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อในตลาดโลก

● EIU ได้ออกมาคาดการณ์ว่า ผลจากสงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครน จะทำให้การค้าธัญพืช (ข้าวสาลี ข้าวโพด ข้าว และ

ถั่วเหลือง) ในตลาดโลก ในรอบการผลิตปี 2564/2565 (นับถึงมิถุนายน 2565) ลดลง และผลจากสงครามจะทำให้เกิดวิกฤตด้านอาหารในบางประเทศโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาในแอฟริกาตะวันออกกลาง ลาตินอเมริกาและเอเชีย เพราะประเทศเหล่านั้นไม่สามารถเข้าถึงแหล่งของเมล็ดธัญพืชได้ เนื่องจากราคาในตลาดโลกปรับเพิ่มขึ้น

แผนภาพที่ 1 : แสดงภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนธัญพืชจากสงครามรัสเซียกับยูเครน

ที่มา : EIU

- ข้อมูลการผลิตและการค้าเมล็ดธัญพืชทั่วโลก ในรอบการผลิตปี 2564/2565 (นับถึงมิถุนายน 2565) พบว่า การค้าเมล็ดธัญพืชในตลาดโลกเพิ่มขึ้น 3% (มาจากการส่งออกข้าว ถั่วเหลือง ที่เพิ่มขึ้น ทดแทนข้าวสาลี ข้าวโพด และเมล็ดดอกทานตะวันที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม) และคาดว่าปริมาณเมล็ดธัญพืชในตลาดโลกจะเพียงพอสำหรับการผลิตเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคในปี 2565 แต่ถ้าสงครามยังคงยืดเยื้อต่อไปและเกิดภัยพิบัติขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก (Perfect Storm) ก็จะมีผลกระทบต่ออุปสงค์และอุปทานเมล็ดธัญพืชในตลาดโลกในปี 2566 และจะส่งผลต่อการขาดแคลนอาหารทั่วโลก เนื่องจากตั้งแต่สิงหาคม 2565 เป็นต้นมาทั่วโลกเผชิญกับปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม

ทำให้คาดว่าผลผลิตเมล็ดธัญพืชในรอบการผลิตปี 2565/2566 จะลดลง

สงครามกระทบการผลิตของยูเครน

- ทราบได้ที่สงครามยังคงดำเนินต่อไป การผลิตและการส่งออกธัญพืชของยูเครนจะไม่กลับสู่ระดับก่อนเกิดสงคราม โดยคาดว่าสงครามจะยังดำเนินต่อไปอย่างเข้มข้นตลอดทั้งปี 2565 ซึ่งกระทรวงเกษตรของยูเครน ได้คาดการณ์ว่าพื้นที่เพาะปลูกของยูเครนในฤดูใบไม้ผลิปี 2565 จะลดลง 20% การเพาะปลูกข้าวสาลีและข้าวโพดในปีการเพาะปลูก 2565/2566 จะลดลงกว่า 40% เพราะในปัจจุบันทหารรัสเซียได้ยึดครองพื้นที่เพาะปลูกของยูเครนไว้ถึง 22% พื้นที่เหล่านี้ได้รับความเสียหายอย่างหนักและมีแนวโน้มที่การสู้รบในพื้นที่เหล่านี้จะยืดเยื้อ ซึ่งจะเป็นการจำกัดการเพาะปลูก และส่งผลให้ยูเครนจะขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรทั้งการผลิตและการจัดเก็บธัญพืช นอกจากนี้เกษตรกรทั้งชาวยูเครนและรัสเซียจะต้องเผชิญกับวิกฤตเงินสด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเพาะปลูกในอนาคตอีกหลายปี ถึงแม้สงครามจะสิ้นสุดแล้ว

ความเสี่ยงจากการขาดแคลนปุ๋ยเคมี

- วิกฤตปุ๋ยได้กลายเป็นความท้าทายที่สำคัญต่อการผลิตอาหารทั่วโลก รัสเซียถือเป็นผู้ส่งออกปุ๋ยไนโตรเจนรายใหญ่เป็นอันดับที่ 2 ของโลก และเป็นผู้ส่งออกปุ๋ยโพแทสเซียม เป็นอันดับ 3 ของโลก นอกจากนี้ราคาก๊าซธรรมชาติที่สูงขึ้น (ผลจากสงครามและปัญหาเงินเฟ้อ) ได้ผลักดันให้ราคาปุ๋ยเคมีในตลาดโลกพุ่งสูงขึ้น เนื่องจากก๊าซธรรมชาติถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการทำการผลิตปุ๋ยเคมี โดยในปัจจุบันก่อนราคาก๊าซธรรมชาติ

ที่พุ่งสูงขึ้นทำให้ธุรกิจปุ๋ยเคมีมีกำไรน้อยลงและผู้ผลิตปุ๋ยหลายรายได้ลดกำลังการผลิตลงและเมื่ออุปทานลดลงในขณะที่อุปสงค์ยังคงเดิมทำให้ราคาปุ๋ยเคมีในตลาดโลกเริ่มตึงตัวและปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยคาดว่าราคาปุ๋ยเคมีในปี 2566 จะสูงกว่าปี 2562 (ปีก่อนโควิด-19 ระบาด) ถึง 3 เท่า

แผนภาพที่ 2 : ประเทศที่พึ่งพาการส่งออกปุ๋ยเคมีจากรัสเซียกับยูเครน

ที่มา : EIU

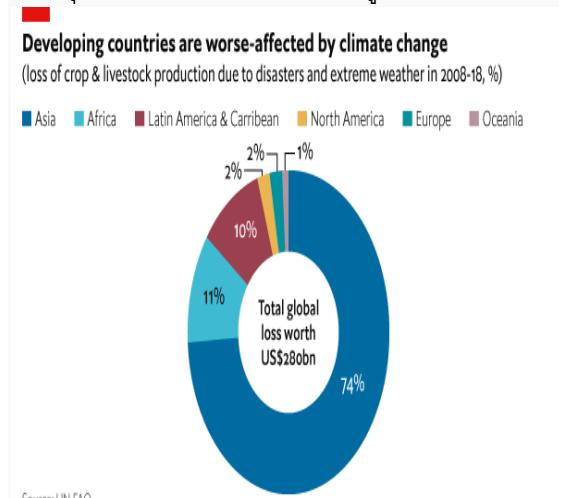
- ปุ๋ยเคมีถือเป็นต้นทุนที่สำคัญที่ใช้ในการผลิตของเกษตรกร โดยในสหรัฐฯ เกษตรกรที่ปลูกข้าวสาลีและข้าวโพด ให้ข้อมูลว่าค่าปุ๋ยเคมี คิดเป็น 36 % ของต้นทุนทั้งหมดที่ใช้ในการผลิต โดยการเพาะปลูกในรอบปี 2565 เกษตรกรจะใช้ปุ๋ยเคมีที่ซื้อในปี 2564 และสำหรับรอบการผลิตปี 2566 เกษตรกรจะใช้ปุ๋ยเคมีที่ซื้อในปี 2565 (ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาปุ๋ยในตลาดโลกปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก) ดังนั้น ผลกระทบต่อเกษตรกรจะเพิ่มมากขึ้นในรอบการผลิตปี 2566 เป็นต้นไป โดยจะกระทบต่อต้นทุนการผลิตและราคาของผลผลิตที่จะออกสู่ท้องตลาด และสำหรับเกษตรกรในบางประเทศที่รัฐบาลไม่มีการอุดหนุนปัจจัยการผลิต หรือประเทศที่ประสบกับวิกฤต

เศรษฐกิจ เช่น ศรีลังกา ก็จะได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นจากการขาดปุ๋ยเคมีและทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง และสินค้าที่ผลิตได้มีคุณภาพลดลง ขายได้ราคาต่อหน่วยลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อไป

ผลจากภาวะโลกร้อน

- การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและภัยธรรมชาติ ได้ส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตในตลาดโลก เช่น ในสหรัฐฯ กรมวิชาการเกษตรของสหรัฐฯ ได้ประเมินว่าการผลิตข้าวสาลีทั้งหมดในรอบปี 2564/65 ลดลง 10% เนื่องจากไม่มีฝน และในยุโรปคลื่นความร้อนที่เกิดขึ้นในช่วงฤดูร้อนได้สร้างความเสียหายกับผลผลิตข้าวสาลีไป 2 ล้านตัน นอกจากนี้ภัยธรรมชาติในพื้นที่อื่น ๆ เช่น จีน อินเดีย ปากีสถาน ก็ได้ทำลายผลผลิตทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก

แผนภาพที่ 3 : แสดงประเทศกำลังพัฒนาที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

ที่มา : EIU

- องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ สามารถลดผลผลิตพืชผลทางการเกษตรทั่วโลกได้ถึง 20-40%

โอกาส/อุปสรรค ต่อการค้าไทย

- สงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครนได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกโดยการทำให้สินค้าโภคภัณฑ์ในตลาดโลกมีราคาเพิ่มขึ้น โดยหากสงครามรัสเซียกับยูเครนยังคงยืดเยื้อ คาดว่าในปี 2566 ทั่วโลกจะเผชิญกับภาวะขาดแคลนอาหารเนื่องจากการผลิตในยูเครนจะลดลงอย่างมากและสินค้าเก่าที่ค้างอยู่ในคลังสินค้าหรือท่าเรืออาจเกิดการเน่าเปื่อย ประกอบกับเกิดภัยพิบัติไปทั่วโลกในปี 2565 ทำให้คาดว่าผลผลิตธัญพืชทั่วโลกในปี 2565/2566 จะไม่เพียงพอกับความต้องการในตลาดโลก

- สำหรับไทย การที่ราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติปรับเพิ่มขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและขนส่งและอำนาจซื้อของผู้บริโภค นอกจากนี้ การที่แป้งสาลีในตลาดโลกปรับราคาขึ้น ได้กระทบต่อราคาอาหารในประเทศไทยด้วย เพราะแป้งสาลีถือเป็นองค์ประกอบหลักของอาหารในกลุ่มเบเกอรี่และขนมปังสำเร็จรูป ที่ถือเป็นอาหารที่มีการบริโภคจำนวนมากในประเทศ

- การที่ปุ๋ยเคมีมีราคาสูงขึ้น ได้กระทบต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นและส่งผลกระทบต่อโดยตรงไปยังผู้บริโภคที่ต้องรับภาระสินค้านำราคาแพงขึ้น และทำให้เกิดเงินเฟ้อเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ

- การที่ประเทศต่าง ๆ ได้รับผลกระทบจากสงครามหรือภัยธรรมชาติจนไม่สามารถผลิตหรือจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรในตลาดโลกได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ถือเป็นโอกาสของไทยที่จะส่งสินค้าอาหาร เกษตร เกษตรแปรรูป

ออกไปจำหน่ายในตลาดโลก ทดแทนเนื่องจากไทยถือเป็นประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ในสินค้ากลุ่มอาหาร เกษตรและเกษตรแปรรูป โดยเฉพาะในปีนี้ (2565) ที่การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปตลาดโลกมีมูลค่าเพิ่มขึ้น เช่น การส่งออกผลไม้สด แช่แข็งและแช่เย็นไปตลาดจีนที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก ดังนั้นผู้ประกอบการไทยควรใช้จุดแข็งในด้านคุณภาพและความเชื่อมั่นของกลุ่มและผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าไทยเข้าทำในตลาดในต่างประเทศในช่วงที่ตลาดโลกมีความต้องการสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น โดยผู้ประกอบการสามารถใช้ FTA เป็นเครื่องมือในการสร้างแต้มต่อทางการค้าให้กับผู้ประกอบการในการเข้าทำตลาดในกลุ่มประเทศคู่ค้าของไทยได้

จัดทำโดย
นายสิทธิเดช รุ่งเรือง
ศูนย์สารสนเทศการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

แหล่งที่มาของข้อมูล :

¹ EIU (Global food crisis is set to worsen in 2023, 8 Aug 2022)

² CNBC (UN says the global food crisis is about affordability, not availability, 30 Aug 2022)